

Abiperede kasutamisest meetodangu suurendamiseks.

Kokkuvõte Antu Rohtla loengust Rāpinas 23.11. 2007.a., PR-4-1.5-10

Mesinduspäev toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Ühelt mesilasperelt võimalikult suure meetodangu saamine on huvitanud mesinikke väga ammu. Esimesed kirjutised abiperede kasutamisest ilmusid juba XIX sajandi lõpupoole. Üheks meetodiks pere kohta suurema meetodangu saamiseks on abiperede kasutamine. Abipered on selleks, et sealt võtta nii hauet, kui ka noori mesilasi teiste perede tugevdamiseks, et need suudaksid maksimaalselt kasutada looduslikku või ka meetaimede konveieri poolt pakutavat korjet.

Teatud mõttes on selle meetodi päevakorrale kerkimine põhjendatud põhjapoolsemates piirkondades, kus loodusliku korje maksimum ja perede arengu maksimum ei lange kokku.

Probleem on selles, et põhjamaades on korjetaimede õitsemise aeg lühem, kuid nende meeproduktiivsus kõrgem. Et ära kasutada suuremat osa looduslikust korjest, peab perede arengu maksimum (olema maksimaalne hulk korjemesilasi) ajastuma korjetaimede õitsemise ja meeproduktiivsuse maksimumiga.

Esimesed teadaolevad kirjutised abiemade kasutamisest hakkasid ilmuma eestikeelses mesindusalases ajakirjanduses 1937. aastal. Nii refereerib A.Trautmann ajakirjas „Mesinik” nr.3, 1937 ajakirjast „Leipziger Bienen-Zeitung” O.Tuschoffi artiklit kahe ema käitumisest ühes peres. Nimetatud artiklis viidatakse väga suurele haudme hulga ja suurele meetodangule. Sellist kahe-ema peret ei moodustanud mesinik ise vaid see tekkis vaikes emadevahetuse tulemusena. Sama aasta „Mesiniku” augusti-septembri numbris refereerib J.Niinemets artiklit saksa ajakirjast „Die deutsche Bienenzucht”, kus kirjeldatakse kahe emaga pere käitumist, kui nendel on ühine meeruim.

Juba põhjalikumalt käsitletakse kahe emaga perede moodustamist 1938.aastal ajakirjas „Mesinik” nr.8/9, kus Hr.Niinemets refereerib California Ülikooli õppejõu J.E. Eckerti artiklit ajakirjast „Gleanings in Bee Culture”. Meetod on iseenesest järgmine: Enne peakorje algust jagatakse pere kaheks osaks, kusjuures üks pere osa saab vana ema ja teisele poolele antakse küps (kaanetaatud) emakupp. Haue jagatakse kahe pesaosa vahel samuti pooleks. Kahe eraldatud pereosa vahele paigutatakse 5-6 tühja ülesehitatud kärge. Tühjade kärgedega pereosa eraldatakse emaga pere osast emaalaldusvõrega ning küpse emakupu saanud pereosa tühjast pesaosast traatvõrguga. Seda ajakirja andmetel sellepärast, et emaga pereosa mesilased ei saaks antud emakuppu hävitada, kui neil järsku selleks tahtmine peaks tekkima. Kui noor ema on koorunud ja munema hakanud, eemaldatakse traatvõrk ja see asendatakse emaalaldusvõrega. Keskmisse ossa asetatakse niipalju kärge, kui sinna mahub ja peale veel mõned magasinid, vastavalt vajadusele. 1937.aasta ajakirjas „Mesinik” ühes numbris refereeritakse ka Vene mesiniku Kovalenko artiklit, kes soovib asetada vana ema titovi puuri ja hoida teda seal kinni niikaua, kuni mesilased kasvatavad peres aseema. Kui noor aseema kupust koorunud ema munema hakanud, soovitatakse ka vana ema puurist vabastada. Mõned tollest ajast pärit soovitusel tunduvad ka väheusutatavana.

1937. aasta „Mesinikus” nr.2, kommenteerib Mart Reinik saksa mesiniku F.Wilhelmi artiklit, mis oli ilmunud saksa mesindusajakirjas, kus hr. Wilhelm väidab, et temal talvitub ühes peres kolm ema, 1904. aastal aga õnnestunud saksa mesinikul panna pere talvituma 6 emaga, 1905/1906. aastal aga koguni 10 emaga. Samas teatab artikli autor, et kevadel leidnud ta 3 ema surnud olevat, aga ülejäänud 7 olnud täie tervise juures. 1908. aasta sügisel aga lasknud ta ühte perre koguni 20 ema talvituma. Paraku ei ole härra Wilhelmi töödest ja tema töö tulemustest edaspidi enam kuskil mingit märki. Mart Reinik leiab, et sellel meetodil oleks tulevikku, kui ainult teaks, kuidas seda teha, sest tavaliselt surmavad ühes peres olevad emad üksteist ja praktikas ei ole harvad ka juhtumid, kus sellise emade võitluse tagajärjel võib pere jääda täiesti emata. Taolisele küsimusele püüab

vastata vene mesinik I.I. Korablev ajakirjas „Pcelovodstvo”, 1934, lk. 183-184, kus autor kirjeldab kellegi Boreikini meetodit, mitme ema andmisest ühte perre. Meetod ise oleks lühidalt järgmine: Tugevast perest võetakse ära paarunud ema ja lastakse see söödaga varustatud saatepuuri (kas saatepuuris ka saatemesilasi on, ei ole artiklis märgitud), siis lastakse sinna veel soovitav arv noori paarunud emasid, aga ilma mesilasteta, ja hoida neid 3-4 tundi soojas toas. Autori arvates ei hakka emad sellistes tingimustes omavahel võitlema, vaid omandavad ühise lõhna ja harjuvad üksteisega.

Vahepeal aga märkab pere, kust ema ära võeti ema puudumist ja seal hakkavad ilmema ema otsimise tunnused. Kui pere on hakanud ema otsima, paigutatakse puur emadega taru põhjale, mesilastega kaetud raamide alla (artiklis on märgitud et mesilastekobara alla). Ühe ööpäeva möödumisel võib emad vabastada. Vabastatud emad jagunevad kärkele ja hakkavad munema. Autor arvab, et sellisel viisil võib peres pidada soovitava arvu emasid ja saada harukordselt tugevaid peresid. Samuti väidab autor, et mitme emaga pered talvituvad hästi ja hoiavad alles kõik emad. Lihtne viis, kuid riskantne. Kas ikkagi ühte saatepuuri paigutatud emad üksteisega lepivad? Kui emad üksteisega ei lepi, võib selline üritus küllaltki kalliks minna, sest noor paarunud ema maksab küllaltki palju! Äkki just Boreikini töödest innustunud Tsehhi mesinik Svoboda käsitleb oma ettekandes Apimondia XXII Kongressil mitme ema andmist peredele, kuid juba mõneti teisiti. Et vältida emade vigastusi (või ka hukkamisi) omavahelises võitluses soovib Svoboda noortel paarunud emadel amputeerida umbes 1/3 astlast ja lasta nad siis ühte puuri, kus nad peavad maha „sõprusmatsi” ja seejärel lepivad üksteisega. Edasi soovib autor toimida samuti nagu ligi 30 aastat tagasi soovitas Boreikin.

Kahe emaga peredest tehakse juttu samal Apimondia Kongressil Münchenis, kus kreeka mesinik Patronikola esitleb om taru „PATRO”, mis on spetsiaalselt konstrueeritud kahe mesilaspere pidamiseks, kuid millel on ühine pealeasetatav meeruim.

1983. aastal Apimondia XXIX Kongressil esitab Ungari mesinik Buhinger ettekande selle kohta, kuidas vahetult enne valge akaatsia õitsemist ühendatakse kaks peret, kusjuures nende vahele asetatakse emeraldusvõre, ja perede esialgseks isoleerimiseks veel mõned tühjad kärjed (2-3). Peale akaatsiakorje lõppemist pered taas lahutatakse ja peale mee väljavurritamist poolitatakse pered veelkord. Paari tunni pärast, kui ühelt eraldatud pere poolelt kostab ema otsimise hää, antakse sinna paarunud ema. Kui antud noor ema on munema hakanud ühendatakse pered taas, esialgu emeraldusvõret kasutades. Hiljem emeraldusvõre eemaldatakse ja pered ühinevad. Hiljem teine ema kaob (tihti mitte enne talvitumist). Autori väitel tagab see korjevaesel ajal 100%-se emade vahetumise õnnestumise. Samas tõdeb autor, et 5-6%-l juhtudest jääb alles vana ema.

Kahe emaga perede pidamist on propageerinud Lembit Sirge ja viimasel ajal ka Maire Valtin. Probleem ei ole uudne. Aastatel 1976-1980 viidi VASHNIL-i loodeseptsiooni mesindussektori poolt väljatöötatud meetodika kohaselt vastavad katsed Eesti, Läti, Leedu ja Valgevene katsemesilates. Kõigis neljas katsemesilas saadi positiivsed tulemused ainult 1978.aastal. (Eestis ka veel 1980.aastal). Katsetulemuste analüüsimisel peeti üksmeelselt meetodi peamiseks puuduseks korje katkemisel tekkivat sülemlemismeeleolu (ligi 90%-l katsealustest peredest) ja ligi 3 korda suuremat söödakulu korjevaesel ajal või varasel korje lõppemisel juuliku II poolel. Arvestuslik meetodang 1 kg mesilaste kohta aga ulatus abiperede kasutamise korral vaid 75-80%-ni võrreldes kontrollgrupi peredega. Kärgede ehitamises aga jäid tugevdatud pered samuti alla kontrollgrupi peredele ja ehitasid üles 20-25% vähem kärge.

Meie katsetoodika nägi ette kolme katsevarianti:

Esiteks: grupile peredele (4 peret) lisati vahetult enne peakorje algust (juuniku 10-15 kuupäeva vahel) 1 kg noori mesilasi. Noored mesilased saadi abiperedest kunstsülemi moodustamise meetodil. Selleks pühiti 3-5 abipere kärgedelt pealelõunasel ajal (kella 2-3 paiku) sülemikku vastav kogus mesilasi ja raputati need katseperede vahelaua taha.

Teiseks: maikuu lõpus-juuni algul lisati teise katsegrupi peredele igaühel 4 raami kaanetatud haudmega;

Kolmandaks: lisati katsegrupi peredele maikuu lõpus igale 4 raami segahaudmega (nii lahtise kui ka kaanetatud haudmega)

Nagu eespool juba mainisime ilmnes 90%-l mesilastega tugevdatud peredest sülemlemismeeleolu juba 10-12 päeva möödumisel pere tugevdamisest arvates. Haudmega tugevdatud peredel ilmnes sülemlemismeeleolu mõnevõrra hiljem (umbes 3 nädala möödumisel haudme lisamisest).

Sülemlemismeeleolu ilmnes ligi 85%-l peredest.

Segahaudmega tugevdatud pered puhastasid lähema paari päeva jooksul kärjed nooremast haudmest (3 päeva pärast ei olnud juurdeantud haudmeraamid enam märgata lahtist hauet. Vanem haue oli kaanetatud ja noorem lihtsalt välja visatud). Kolmanda katsevariandi puhul ilmnes sülemlemismeeleolu umbes 50%-l peredest, mis oli lähedane kontrollgrupi peredes ilmnenud sülemlemismeeleoluga. Eespoolkirjeldatud katsetes oligi peamiseks selle efektiivsust vähendavaks teguriks tugevasti väljendunud sülemlemismeeleolu tekkimises. Suurem söödakulu korjevaaesel perioodil oli teisejärguline.

Korpustarude laialdasem kasutuselevõtt andis ka abiperede (kahe emaga perede) kasutamisele uue suuna. Kui abipered moodustada sülemlemise ja sülemite äralennu vältimiseks, siis võib seda lugeda otstarbekaks.

Eesti mesinike hulgas on levinud arvamus, et sülemlemist saab ära hoida sülemikuppude hävitamisega. Paraku on see meetod ebaefektiivne, sest mõne aja pärast ehitavad mesilased uued emakupud ja pere sülemleb ikkagi. Kogemustele tuginedes võib öelda, et järjepidev sülemikuppude hävitamine (millega paratamatult kaasneb ka perede liiga sage läbivaatamine) viib selleni, et sülem lahkub tarust koos vana emaga juba siis, kui emakupus on alles muna.

Millised oleks siis lahendused? Korpustarude kasutamisel on osutunud kõige tõhusamaks vana ema eemaldamine pesakorpusest, kuhu jäetakse üks enamarenenud sülemikupp. Pesakorpuse peale asetatakse emaeraldusvõre, selle peale tühi korpus ülesehitatud kärgedega ja kärjepõhjadega varustatud raamidega, ning selle peale omakorda emaeraldusvõre. Kõige ülemiseks läheb aga korpus vana emaga, kuhu on paigutatud (kahele poole hauet) ülesehitatud kärjed ja kärjepõhjaga raamid. Sellise võttega on välditud sülemlemine, tagatakse ema uuendamine ja ka pere tugevaks arendamine. Vajadusel asetatakse ülemise ja alumise pesakorpuse vahele veel 1-2 meekorpust.

Nagu eespool juba mainisime on sellise meetodi positiivseteks külgedeks, pere kiire areng, väiksem risk emadevahetuse ebaõnnestumiseks ja suurem meetoodang. Peale meevõtmist eemaldatakse emaeraldusvõred ja pered ühinevad. Paraku näitavad kogemused, et kahe emaga talvituvaid peresid ei teki üle 10%.

Puudusteks aga tuleb lugeda seda, et meil ei ole praktiliselt võimalik kontrollida alumises korpuses oleva noore ema paarumist, samuti on üsna tülikas mee võtmine, kui ülestikku on 4-5 tarukorpust. Peale selle on üsna tülikas sellist peret peale korje lõppemist koondada, sest mesilasi on liiga palju.